

ANDIJON VILOYATI SHAROITIDA SIMMENTAL ZOTLI QORAMOLLARNI INTENSIV BO'RDOQILASH ORQALI GO'SHT MAHSULDORLIGINI OSHIRISH TEXNOLOGIYASI

Muxtarov Mirabbos Mamir o'g'li

Annotatsiya. Maqolada Andijon viloyati sharoitida Simmental zotli qoramollarni intensiv bo'rdoqilash, ratsionni yosh va tirik vaznga muvofiq muvozanatlash, ozuqa konversiyasini yaxshilash va go'sht mahsuldorligini oshirish masalalari yoritilgan. Bo'rdoqilash davrida tirik vazn dinamikasi, o'rtacha kunlik vazn ortishi, quruq modda iste'moli, ozuqa sarfi, so'yim chiqimi va iqtisodiy samaradorlikni baholash metodikasi taklif etilgan. Oziqlantirish intensivligini boshqarish va genetik salohiyati yuqori hayvonlarni tanlash orqali ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilash imkoniyatlari ilmiy manbalar asosida muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Simmental, intensiv bo'rdoqilash, go'sht mahsuldorligi, ratsion, ozuqa konversiyasi, kunlik vazn ortishi, karkas, iqtisodiy samaradorlik.

Kirish

Go'sht yetishtirish hajmini oshirishda qoramollarning genetik imkoniyatlaridan samarali foydalanish bilan bir qatorda oziqlantirish texnologiyasini takomillashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Intensiv bo'rdoqilashning maqsadi hayvonlarning fiziologik ehtiyojlarini qondirgan holda qisqa muddatda yuqori sifatli go'sht yetishtirish va ozuqa xarajatlarini iqtisodiy jihatdan maqbul darajada ushlab turishdan iborat.

Simmental buqalarida oziqlantirish intensivligi va bo'rdoqilash davomiyligining mahsuldorlikka ta'siri bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotda intensiv oziqlantirish sharoitida kunlik vazn ortishi va ozuqadan foydalanish samaradorligining yaxshilanishi qayd etilgan [1]. Biroq ushbu tadqiqot natijalarini Andijon viloyatiga bevosita ko'chirish mumkin emas: mahalliy

ozuqa tarkibi, hayvonlarning boshlang'ich vazni, iqlim va saqlash tizimi hisobga olinishi lozim.

Andijon viloyatida intensiv bo'rdoqilash texnologiyasini ishlab chiqishda sifatli dag'al ozuqa, silos, senaj va konsentratlardan oqilona foydalanish, suv ta'minoti, issiqlik stressining oldini olish va veterinariya nazorati muhim hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi

Andijon viloyati sharoitida Simmental zotli qoramollarni intensiv bo'rdoqilashning mahsuldorlik va iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholash hamda ratsionni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Materiallar va tadqiqot usullari

Tajriba uchun yoshi, jinsi, boshlang'ich tirik vazni va sog'lig'i imkon qadar o'xshash Simmental buqachalar tanlanadi. Hayvonlarni nazorat va tajriba guruhlariga ajratishda tasodifiy taqsimlash usulidan foydalanish tavsiya etiladi. Nazorat guruhida xo'jalikda qo'llaniladigan odatiy ratsion, tajriba guruhida esa oziqa tahlili va hayvonlarning oziqaviy ehtiyojlariga muvofiq muvozanatlashtirilgan ratsion qo'llanadi. Har ikki guruhda saqlash sharoiti, suv bilan ta'minlash va veterinariya tadbirlari bir xil darajada tashkil etiladi.

Ratsion tarkibiga mavjud imkoniyatlardan kelib chiqib quyidagilar kiritilishi mumkin:

- sifatli pichan va boshqa dag'al ozuqalar;
- makkajo'xori silosi yoki senaj;
- don va donni qayta ishlash mahsulotlari;
- oqsil manbalari;
- mineral-vitamin qo'shimchalari.

Ratsiondagi quruq modda, almashinuv energiyasi, xom protein, tolalar va mineral moddalar miqdori laboratoriya tahlili asosida aniqlanadi. Konsentrat ulushi bosqichma-bosqich oshiriladi, ratsionning keskin o'zgarishiga yo'l qo'yilmaydi.

Bo'rdoqilash davomida hayvonlarning tirik vazni belgilangan davriylikda o'lchanadi. Iqtisodiy baholashda bir kilogramm vazn ortishiga sarflangan ozuqa xarajati, umumiy ishlab chiqarish tannarxi, realizatsiya tushumi va rentabellik hisoblanadi.

Natijalar va muhokama

Intensiv bo'rdoqilash samaradorligi ratsionning energiya va protein bilan ta'minlanganligi, ozuqaning hazm bo'lishi, hayvonning genetik salohiyati va saqlash sharoitiga bog'liq. Faqat konsentrat miqdorini oshirish har doim ham samaradorlikni ta'minlamaydi. Dag'al ozuqaning yetarli bo'lishi va ratsiondagi tola miqdorining me'yorlashtirilishi kavsh qaytarish hamda me'da oldi bo'limlarining normal faoliyati uchun zarur.

Bo'rdoqilashni shartli ravishda uch bosqichda tashkil etish mumkin:

1. **Moslashtirish bosqichi.** Yangi ratsionga bosqichma-bosqich o'tish, ozuqa iste'moli va hayvonlarning sog'lig'ini kuzatish.

2. **Jadal o'sish bosqichi.** Energiya va protein ta'minotini tirik vazn hamda kutilayotgan kunlik o'sishga muvofiqlashtirish.

3. **Yakuniy bo'rdoqilash bosqichi.** Ratsion samaradorligini nazorat qilish, kerakli konditsiyaga erishish va so'yish muddatini iqtisodiy jihatdan asoslash.

Har bir bosqichning davomiyligi hayvonlarning yoshi, boshlang'ich vazni, o'sish jadalligi va xo'jalik imkoniyatlariga qarab belgilanadi.

Sami va hammualliflari Simmental buqalarida oziqlantirish intensivligining o'sish, ozuqa samaradorligi va ayrim karkas ko'rsatkichlariga ta'sirini o'rgangan. Ularning natijalari intensiv oziqlantirishning potensial afzalliklarini ko'rsatadi, biroq ratsionning iqtisodiy samarasi mahalliy ozuqa narxlari va ishlab chiqarish sharoitida alohida tekshirilishi kerak [1].

Andijon viloyatida yozgi issiq davrda ozuqa iste'molining pasayishi xavfini kamaytirish uchun hayvonlarni salqin vaqtlarda oziqlantirish, soyabonli joylar, yetarli shamollatish va doimiy toza suv bilan ta'minlash tavsiya etiladi.

Ozuqaning sifati, mog'orlanishi va saqlashdagi yo'qotishlar ham muntazam nazorat qilinishi lozim. Go'sht mahsuldorligini baholashda tirik vazn ortishi bilan bir qatorda so'yim oldi vazni, karkas vazni, so'yim chiqimi, mushaklarning rivojlanishi va go'sht sifati hisobga olinadi. Yakuniy iqtisodiy xulosa chiqarishda qo'shimcha vazn ortishidan olingan daromad ozuqa, mehnat, veterinariya va boshqa xarajatlar bilan taqqoslanishi zarur.

Xulosalar

1. Simmental zotli qoramollarni intensiv bo'rdoqilashda ratsionning energiya, protein, tola va mineral moddalar bo'yicha muvozanatlanganligi asosiy texnologik omillardan biridir.
2. Ozuqa konversiyasi, o'rtacha kunlik vazn ortishi va so'yim ko'rsatkichlarini muntazam qayd etish bo'rdoqilash texnologiyasining haqiqiy samaradorligini baholash imkonini beradi.
3. Andijon viloyatida intensiv bo'rdoqilashni takomillashtirishda mahalliy ozuqa resurslaridan oqilona foydalanish, issiqlik stressini kamaytirish va mahsuldorligi yuqori hayvonlarni tanlash birgalikda amalga oshirilishi kerak.
4. Taklif etilgan texnologik yondashuvning amaliy samaradorligi xo'jalik sharoitida nazoratli tajriba va iqtisodiy tahlil orqali tasdiqlanishi lozim.
- 5.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sami A.S., Augustini C., Schwarz F.J. Effects of feeding intensity and time on feed on performance, carcass characteristics and meat quality of Simmental bulls. *Meat Science*. 2004;67(2):195–201.
<https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2003.10.006>
2. Crews D.H. Jr., Pollak E.J., Weaber R.L., Quaas R.L., Lipsey R.J. Genetic parameters for carcass traits and their live animal indicators in Simmental cattle. *Journal of Animal Science*. 2003;81(6):1427–1433.
<https://doi.org/10.2527/2003.8161427x>

3. Characteristics of meat production traits in the Hungarian Simmental herd selected for the simultaneous improvement of milk and meat production. *PMC*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10539786/>